

John Kuipers

Het goud van Seyss-Inquart

2026

AMSTERDAM

HOOFDSTUK 1 – donderdag 23 december 1943

Vijf bewapende en gemaskerde mannen overvielen tijdens het laatste daglicht op de grijze donderdagmiddag van 23 december 1943 om kwart voor vijf 's middags de bekende Haagse juwelier Seeghers, aan de Plaats, in het hart van de stad. Voorwaar een hele prestatie.

Lef kon je namelijk de hondsbrutale overvallers die deze roof uitvoerden niet ontzeggen. Schuin aan de overkant, op het Binnenhof, hemelsbreed tweehonderd meter verderop, waren namelijk de hoofdkwartieren van de *Sicherheitspolizei*, de *Sicherheitsdienst*, de *Gestapo*, de *Kriminalpolizei* en de *Ordnungspolizei* te vinden. De Duitsers kwamen dan ook kalm lopend poolshoogte nemen.

Alleen wij, de Haagse politie, moesten eerst in een gammele auto springen en tien minuten hard en rammelend rijden eer we op de plek van de misdaad waren aanbeland. Wij waren dan ook de laatsten die arriveerden.

In en voor de juwelierszaak krioelde het van de Duitsers toen wij voor de deur uit onze halfvergane BMW stapten. We moesten op gezag van twee geüniformeerde *Orpo*-agenten netjes achteraan aansluiten. Dus stonden we ruim een kwartier op straat te blauwbekken in de winterse kou, voor iemand die uit de winkel kwam de moeite nam ons aan te spreken.

De reden dat wij van het Bureau Bijzondere Delicten waren opgeroepen in plaats van de reguliere recherche van de Haag-

se politie, was dat er twee doden en een zwaargewonde waren gevallen. De overvallers hadden twee ongelukkige bezoeksters doodgeschoten. De juwelier zelf, de oude Bastiaan Seeghers, was met zware verwondingen onderweg naar het gemeenteziekenhuis Zuidwal. Een beambte van de Kriminapolizei betwijfelde hardop of Seeghers het zou redden. Meerdere kogels in je onderlijf is inderdaad een hinderlijke aandoening.

De Kripo-beambte was komen lopen vanaf Plein nummer 2, zei hij grijnzend met een blik op onze roestige, mosterdkleurige BMW. Hij was een jonge knul. Zijn gezicht leek op een mijnenveld van de Wehrmacht, bezaaid als het was met puistjes. De Duitse rechercheurs werden steeds jonger en hadden volgens mij geen van allen de middelbare school afgemaakt. Ik liet hem mijn legitimatie zien, die hij niet bekeek.

‘Ik weet wie u bent: *Oberinspektor* Swieninck. U bent *der Mordmann* hier in Den Haag. Zo noemen wij u. U lost moorden op.’

Dat klopte, al was ik met mijn bijnaam onder de Duitsers nou niet bepaald ingenomen. Met mijn 202 centimeter lange lijf en mijn kop met woest donkerblond haar dat alle kanten op spatte, liep ik sowieso al snel in de smiezen, daar hoefde je geen misdaden voor op te lossen.

‘Ik heb daarentegen geen idee wie ú bent,’ antwoordde ik chagrijnig na het lange wachten.

‘*Ach so. Entschuldigung. Ich bin Untersturmführer* Gorxheim, Harro Gorxheim,’ stelde hij zich voor. Hij gebruikte zijn ss-rang, luitenant, en bloosde er een beetje bij.

‘Dit is mijn adjudant, Boy Valk.’ Ik wees met mijn rechterduim naar mijn rechterhand. Die hield zich schuin achter me op.

Gorxheim gaf Valk een flauw knikje en wreef nerveus over enkele knalrode puistjes op zijn kin. Valk was een indo met een lichtbruine huid, waar ik met mijn hagelwitte vel jaloers op was. Maar het zelfingenomen Germaanse herrenvolk had het niet op de gekleurde medemens. Boy Valk was echter een ervaren politieman, dus compleet negeren ging ook niet.

‘De juwelier was bij onze aankomst nog net in staat te zeggen dat de overval was uitgevoerd door het verzet,’ sprak de Untersturmführer gewichtig. ‘Vier gemaskerde mannen drongen de nering binnen, een vijfde stond voor de deur, vermoedelijk om nieuwe clientèle de toegang te weigeren of af te schrikken.’

‘Wie heeft er gebeld over de overval?’ vroeg ik.

De Duitse rechercheur stapte van de drempel af en wees naar rechts, naar de volgende winkel. ‘De buurman, van het modemagazijn hiernaast. Hij hoorde schieten en nam contact op met de Ordnungspolizei.’

‘En wie heeft de formele leiding van het onderzoek?’

‘*Obersturmführer* Gerleboch van de Gestapo.’

Een mens werd gek van al die verschillende diensten die de bezetter inzette om alles en iedereen te bestrijden.

‘Die heeft dan verdomde lang werk,’ constateerde ik korzelig.

De bediende van de Kripo haalde zijn schouders op. Ik had het koud. De temperatuur kwam overdag nauwelijks boven het vriespunt uit en een vilein oostenwindje baande zich ijzig een weg dwars door onze jassen.

‘Hij praat met de vrouw van de juwelier.’

‘Gerleboch is blijkbaar traag. Van begrip.’ Dat vond Gorxheim niet leuk. Duitsers stonden op goede manieren, dat kon je in heel bezet Europa navragen. ‘Mevrouw Seeghers, was die erbij?’ wilde ik weten. De luitenant schudde zijn hoofd, hij wilde niks meer kwijt.

De spoorzoekers van de Sicherheitspolizei liepen de zaak in en uit. Ze stopten spullen in tassen en borgen documenten op. Misschien vonden ze nog wat gouden kostbaarheden op de vloer. Er zouden weinig sporen voor ons overblijven. De forensische experts van de Sicherheitspolizei vraten de lekkerste hapjes voor onze neus op.

Na nog eens dik vijf minuten kwam een gezette man in een openhangende leren jas en het uniform van een Obersturmführer,

een eerste luitenant, naar buiten. Hij bleef in de deuropening staan en trok op zijn dooie akkertje zijn handschoenen aan. Hij leek me te bewust van zijn status om serieus te nemen.

‘Ah, u bent de vertegenwoordiger van de politie,’ sprak hij tenslotte quasi-minzaam.

‘Ja, net als u.’

Hij deed me een zuur collegiaal glimlachje cadeau. ‘Zeker. U kunt even met *Frau* Seeghers spreken, meer kan ik op dit moment niet voor u doen. Het lijkt erop dat dit het werk is van uw illegaliteit. Dat maakt deze zaak een aangelegenheid voor de Duitse veiligheidsdiensten.’

Ik glimlachte terug. ‘U brengt mij dus volgens de regels snel op de hoogte. Morgenochtend?’

Waren de Duitsers na inventarisatie van de eerste bewijzen van mening dat het hún zaak was, dan waren zij verplicht dat tegen de Nederlandse politie met argumenten kracht bij te zetten. En op schrift te zetten. Duitsers in een uniform konden nog geen scheet laten zonder dat op papier te moeten verantwoorden.

‘Als u morgenochtend langs wilt komen. *Haagsch Tehuis voor Ongehuwden, um neun. Nicht hier.*’ Hij wees na die laatste mededeling met een uitgestoken arm schuin naar de overkant, waar het Binnenhof als een somber sprookjeskasteel in het duister stond.

Ik wenkte Valk en wurmde me langs de Duitser. Ik torende flink boven hem uit en Gerleboch liep geërgerd weg. Duitsers verwarren lengte en een grote kop stevast met natuurlijk overwicht. Daar kwam bij dat ik volgens de regels van de bezetter de rang van *Hauptmann* had, kapitein, en dat was een hogere dan de zijne.

Binnen, midden in de zaak, zat een breekbare vrouw van rond de zeventig met een kopje thee in een bibberende hand op een stoel. Ze zag bleek, haar wangen waren witter dan haar haren.

‘Mevrouw Seeghers? Mijn naam is Swieninck. Ik ben van de Haagse recherche. Bent u in staat eventjes met me te praten?’

‘Ah, een Hollander. Ik heb het die Duitse heren al gezegd, me-
neer. Ik was boven en hoorde dat geluid, dat schieten.’

‘Woont u boven?’

‘Het hele pand is van ons.’

‘Wat deed u?’

‘Boven? Ik dommelde wat, geloof ik, dronk wat thee.’

‘Tot die schoten vielen. Veel schoten?’

‘Het knalde meerdere keren.’

‘En toen?’ stelde ik de vraag der vragen.

‘Ik ben zo snel ik kon de trap af gegaan.’ Ze wees met haar
vrije hand naar een deur die openstond. ‘Het was vreselijk. Al dat
bloed. De vrouw die doodstil lag, de andere mevrouw wier hand
eerst nog heftig schudde, die haar eigen bloedende buik vasthield
met haar andere hand. Ze stierf...’ Ze wees naar de plek waar de
bezoeksters lagen.

‘Rustig maar, mevrouw Seeghers. Uw man. Waar was die?’

‘Bas? Hij zat hier op de grond, leunde tegen de lage vitrine, hier
pal achter me. Hij zat bloedend in de glasscherven. Ik moest van
schrik overgeven. Het viel op zijn broekspijpen. Hij is weggehaald.
Misschien leeft hij al niet meer...’

‘Ik zal zorgen dat u naar het ziekenhuis wordt gebracht,’ beloof-
de ik.

Achter ons kwamen nieuwe mensen binnen, Duitse zieken-
broeders. Eentje droeg een opgevouwen draagbaar. Ze keken on-
geduldig naar ons en wachtten tot we zouden verdwijnen.

Ik gaf Boy Valk een wenk dat hij het gesprek met de vrouw
moest overnemen. Zelf kwam ik overeind en keek om me heen.
De twee vrouwen lagen onder het raam. Bij de vrouw die het
minst had gebloed telde ik drie gaten in haar jas van bizonbont,
op borsthoogte. De jas had veel van haar bloed als een exclusieve
spons opgenomen. Ze moest op slag het leven hebben gelaten,
leek me. Haar ogen en mond stonden wijd open, of ze nog van
alles wilde zeggen.

Bij de andere vrouw, ouder dan de eerste, was meer bloed zichtbaar. Haar borst, buik en een been zaten onder. Het hoofd van de jongste rustte op haar rechterheup. Het bovenlichaam van de oudste lag er onnatuurlijk geknakt bij. Door het bloedverlies waren de kogelgaten in haar overjas nauwelijks waarneembaar. Maar het waren er meerdere. Ze droeg een broek en de stof daarvan was ter hoogte van haar linkeronderbeen aan flarden gereten. Kogels hadden het scheenbeen opengehaald. Een stuk bot stak door de bebloede huid naar buiten.

Ik keek om me heen. De overvallers hadden van de vitrinekasten het glas kapotgeslagen. Ze hadden misschien veel meegenomen, maar ook spullen laten liggen. De plateaus in de etalage bijvoorbeeld, die lagen er onaangetast bij. En de lade van de kassa was gesloten.

Terwijl ik voorzichtig tussen de scherven op de karmijnrode vloerbedekking manoeuvreerde, hoorde ik achter me Valk op gedempte toon met de vrouw van de juwelier praten. Een Duitse fotograaf legde ondertussen alles in de elitaire juwelierszaak vast.

De Duitse broeders waren me zat en spreidden hun draagbaar. Ze duwden het bovenlichaam van de jongste vrouw opzij en paktten de andere vrouw onder oksels en dijen beet. Tot schrik van iedereen kreunde deze vrouw onverwacht hard en klaaglijk. *‘Die ist nicht tot, verdammt,’* zei de ene broeder. *‘Scheisse,’* viel z’n collega hem bij. Zo snel ze konden legden ze de kermende gewonde op hun baar en verdwenen ermee naar buiten.

Ontzet haalde ik een paar keer diep adem voor ik me omdraaide. ‘Mevrouw Seeghers?’

‘De zus van mevrouw komt zo,’ zei Valk.

‘Mevrouw Seeghers, dit is héél belangrijk. Wat heeft uw echtgenoot precies gezegd?’

Ze keek naar me met kleine, betraande ogen en haalde enkele keren diep adem. ‘Dat het verzet de overval had gepleegd,’ klonk het gedecideerd.

‘Wat zei hij precies? Letterlijk.’

‘Het verzet heeft de overval gepleegd.’

Juist ja. ‘Wat zei hij nog meer, mevrouw?’

‘Niets. Alleen dat.’

‘Toen u door die deur beneden kwam, was er toen nog iemand in de zaak?’

Ze verraste me: ‘Ik zag nog net iemand vertrekken. Toen gleed de deur dicht.’

‘Wie zag u?’

‘Een man, ik zag alleen zijn rug.’ Haar vochtige ogen zochten de mijne.

Ik boog me naar haar toe en legde even mijn hand op haar schouder. Ze moest nog heel eventjes volhouden.

‘Dit is belangrijk, hoe zag hij eruit?’

‘Ik weet het niet meer, meneer. Ik ben het vergeten.’

‘Was-ie groot?’ Schouderophalen. ‘U heeft vast de kleur van zijn kleren gezien.’

‘Nee,’ klonk het zwak. Zintuigen staan dikwijls buitenspel bij een traumatische ervaring.

‘Droeg hij een hoed of pet?’ Ze reageerde niet meer, keerde in zichzelf. ‘U hebt ons zeer geholpen. Dank u wel, mevrouw. Het komt vast goed met uw man. De artsen in het Zuidwal-ziekenhuis zijn bijzonder kundig.’ Het klonk knullig, maar het was stukken beter dan zeggen dat ik geen cent voor zijn leven gaf, want dat was wat ik dacht.

Harro Gorrheim stapte naar binnen. ‘Jullie staan in de weg.’

Ik wees naar de vrouw op de stoel en sprak op bevelende toon: ‘Breng haar naar het Zuidwal, zodat ze bij haar man kan zijn.’

De oude mevrouw Seeghers had nog steeds het kopje met thee vast. De vingers die het omklemden waren rood, bijna zo fel als haar gelakte nagels.

Het was inmiddels helemaal donker buiten en door de verduistering viel er vrijwel niets te zien. Wolken probeerden ook nog

eens de maan buiten te sluiten. De Duitsers hielden nieuwsgierige Hagenars op ruime afstand.

Wij gingen weg. Valk reed. 'Terug naar huis,' zei ik. Dat was sinds jaar en dag het hoofdbureau van politie aan de Laan Copes van Cattenburch, ondergebracht in een lange reeks aanpalende herenhuizen.

Ik gold binnen het Haagse korps onder meer als querulant, druktemaker en eigenwijs. Over het algemeen hadden de collega's medelijden met Boy Valk. Maar ik had dagelijks met hem te maken en hij wekte nooit de indruk dat hij het niet naar zijn zin had. Hij was luier dan ik en niet geneigd naar anderen te luisteren. Opdrachten aannemen, dat was bijna onmogelijk voor hem. Voor mij ook, nu we het daar toch over hebben. Ik bepaalde vrijwel alles zelf. Regels, zo luidde mijn belangrijkste regel, golden niet voor mij. In dat opzicht kon ik rekenen op Valks instemming.

Onze relatie was moeizaam. We tolereerden elkaars aanwezigheid en ik was blij dat ik zijn baas was en niet andersom. We waren collegiaal-vriendelijk en toonden iets als wederzijds respect. Ik wist waar hij woonde, maar dieper dan dat was ik zijn privéleven nooit binnengedrongen. Boy Valk zweeg over zijn bestaan buiten het politiekorps. Ik had afgeleerd ergens naar te vragen. Hij gaf toch geen antwoord, leek eerder verbaasd dat ik het überhaupt waagde hem iets persoonlijks te vragen. Hij was vrijgezel, verder was ik na al die jaren nooit gekomen.

Het was inmiddels zes uur geweest. Mijn afdeling BBD verrichtte de onderzoeken naar moord, doodslag en ander zwaar geweld. De burelen lagen er donker en verlaten bij. Volgens de strenge regels sijpelde nergens licht naar buiten. Verduistering was een heilige zaak voor de bezetter. De tijden waren sowieso donker.

Er speelden momenteel geen grote zaken. We namen in mijn kleine kamer plaats rond mijn bureau. Ik sloot de verduisteringsgordijnen en deed de metalen bureaulamp aan. Dit was de eerste

moordzaak sinds een poosje. De kans was groot dat de Duitsers hem voor zichzelf hielden vanwege de reële mogelijkheid dat het verzet de overval had uitgevoerd.

‘Wat is jouw indruk?’ informeerde ik.

Valk trok even met zijn mond voor hij reageerde. ‘Waarom heeft de juwelier verklaard dat hij werd overvallen door het verzet?’

‘Vaderlanders, overhandig je bezit, voor de goede zaak. We zullen het nooit vergeten,’ toeterde ik met een toneelstem.

Mijn rechterhand trok zijn konen hoog op. ‘Leuk. Zouden ze ook de kassa hebben gelicht?’

‘Als ze enig verstand in hun kop hadden, dan wel,’ zei ik. ‘Geld is nauwelijks traceerbaar, een glinsterend pronkstuk wel. Maar de lade was gesloten. We hebben te maken met amateurs.’

We keken naar elkaar en uit zijn blik maakte ik op dat hij dezelfde frustratie ervoer als ik: een overval met een dode en twee zwaargewonden, en wij moesten duimendraaien totdat het de Duitsers behaagde een besluit te nemen.

‘Het is vlak voor kerst. Mensen kopen cadeaus,’ zei Valk.

‘Het gekke is dat je na jaren bezetting zou denken dat er in dit uitgemergelde land nauwelijks meer geld onder de mensen is, althans, niet om juwelen te kopen.’

‘De rijken blijven altijd de rijken, Charlie. Guldens, rijksmarken of voor mijn part het geld van dat stratenspel, Monopoly.’

Hij had gelijk. Wie zich voor de oorlog kon veroorloven op de Plaats juwelen te kopen, die kon dat nog wel. Bastiaan Seeghers was een begrip. Zowat iedere Hagenaar met een zwaarlijvig spaarvarken kende hem. Mijn vader kocht vroeger voor mijn moeder minstens één keer per jaar iets glimmends bij hem. En nu lag de oude juwelenbaas misschien te creperen op een operatietafel in het ziekenhuis. Neergeschoten door het verzet?

Ik had niet bijster veel op met het verzet, waarvan ik te veel leden beschouwde als gelegenheidshelden, die er plotseling een

nadrukkelijke politieke of vaderlandslievende visie op nahielden. De goeden niet te na gesproken. Mensen zwelgen graag in hun eigen moed, spiegelen zich aan anderen die ook niet weten hoe je dat precies doet: verzet plegen. Ik zag vooral naïeve mannen en een enkele vrouw in een cel verdwijnen. Sommige mannen jankten om hun moeder, een dramatisch gehoor. Vrouwen waren flinker, die zetten hun angst om in woede. Wie aan de illegaliteit ging deelnemen, betrad een griezelig schemergebied. Ik durfde het in elk geval niet aan. Mezelf vertrouwde ik nog wel, maar al die anderen niet.

Aan wapens geen gebrek. Ze werden overal verhandeld. Wie wilde, kon in de Haagse binnenstad in een handomdraai een vuurwapen en munitie aanschaffen. Voor een handvol tientjes had je al een geladen pistool op zak. Het vervelende was dat veel schiettuig onbetrouwbaar was.

De goocheme jongens van de illegaliteit liepen niet gehinderd door enige kennis van wapens rond met een pistool dat was geladen met losse flodders. De meesten van deze cowboys hadden nog nooit in hun leven één schot gelost. En die gingen dan de getrainde en nietsontziende Duitsers te lijf. Het was tragisch en komischer dan de Dikke en de Dunne.

In de werkruimte van de forensische dienst hing doelbewust naast een kapotte trompet een karabijn aan de wand die door de met de SD samenwerkende Documentatiedienst van de Haagse politie in beslag was genomen tijdens een inval in de Jan van Riebeekstraat. De korte loop van het wapen was aan de onderkant overlangs gebarsten. Een socialistische verzetsheld had ermee staan zwaaien tijdens de inval. Als het niet zo kinderlijk zielig was, zou je er hartelijk om moeten lachen. Dan maar geen held.

‘Steelt het verzet nou ook al juwelen?’ luidde Valks vraag.

Ik haalde mijn schouders hoog op en liet ze pas na enkele seconden weer vallen. ‘Je bedoelt, wat moeten ze ermee,’ constateerde ik. ‘Geen idee. Juwelen verdwijnen normaal gesproken via

duistere helingskanalen en de dieven lijdten in verhouding zwaar verlies bij de verkoop. De stukken duiken overal op, ook in het buitenland. Soms pas na jaren.'

'De illegaliteit overvalt banken en distributiekantoren,' zei Valk.

'Wanneer deze oorlog eindigt, dan blijven er hier en daar verdomd gefortuneerde leden van de ondergrondse over. Onder het motto "ere zij God en leve de koningin" worden er volgens de gewone recherche en de Duitsers steeds vaker ordinaire overvallen met steeds meer geweld namens het verzet gepleegd.'

'Zuiver jatwerk dus.'

Ik keek hem aan en knikte. 'Diverse nobele Hollanders lopen zo aardig binnen. Ik hoorde het gerucht dat er ergens in Den Haag een advocaat woont met banden met het verzet. Hij zou in een boekje namen en gegevens van dat soort geteisem bijhouden.'

'Het bewijs dat er heel andere motieven in het spel zijn dan het verzet tegen de Duitsers financieren,' vond Valk.

Ik liet mijn beide handen met een klap op de tafel neerkomen en stond op. 'Genoeg. Ik ga morgenochtend naar de Gestapo, alleen, daar houden ze niet van uitgebreide visite.'

Ik hoopte van de stoere Obersturmführer Gerleboch uitgelegd te krijgen hoe de zaak wat hem betreft in elkaar stak. Ik was benieuwd, want hij wist meer dan ik.